

ANNALES SCIENTIA POLITICA

VOLUME 7, NUMBER 1, 2018

ANNALES SCIENTIA POLITICA

Vol. 7, No. 1, 2018

POLAČKOVÁ, A. - MARCHEVSKÝ, O.: The opinions of Slovak police officers on the legal migration problems. *Annales Scientia Politica*, Vol. 7, No. 1 (2018), pp. 15 – 28.

ANNA POLAČKOVÁ - ONDREJ MARCHEVSKÝ

Institute of Political Sciences
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: anna.polackova@unipo.sk
ondrej.marchevsky@unipo.sk

Abstract:

The research which results are presented by this paper focused on legal migration conditions. Also focused on control of the legal migration at the Slovak-Ukrainian Schengen border. The first part of the paper aimed at description of legal migration management at this part of the Schengen border. This part of the paper focused also on migration legislative framework. The second, analytical part reveals the main results from interviews conducted with 31 officers of the Slovak border guards from Bureau of Border and Alien Police. Its aim is to examine and reflect the perspectives of border control procedures, labour conditions, functionality of the managing structures, the communication between subordinates and their commanding officers.

Keywords:

Border, Legal migration conditions, Legislative framework, Officers of border guard, Slovak, Ukraine.

NÁZORY SLOVENSKÝCH POLICAJTOV NA PROBLÉMY LEGÁLNEJ MIGRÁCIE

ANNA POLAČKOVÁ – ONDREJ MARCHEVSKÝ

Institute of Political Sciences
Faculty of Arts
University of Prešov
Slovak Republic
E-mail: anna.polackova@unipo.sk
ondrej.marchevsky@unipo.sk

Abstract:

The research which results are presented by this paper focused on legal migration conditions. Also focused on control of the legal migration at the Slovak-Ukrainian Schengen border. The first part of the paper aimed at description of legal migration management at this part of the Schengen border. This part of the paper focused also on migration legislative framework. The second, analytical part reveals the main results from interviews conducted with 31 officers of the Slovak border guards from Bureau of Border and Alien Police. Its aim is to examine and reflect the perspectives of border control procedures, labour conditions, functionality of the managing structures, the communication between subordinates and their commanding officers.

Keywords:

Border, Legal migration conditions, Legislative framework, Officers of border guard, Slovak, Ukraine.

Úvod

Ak hovoríme o hranici, hovoríme o jedinečnom prostredí, ktoré má vlastné písané a nepí-

sané pravidlá, zákony a zákonitosti, svoj život, hierarchiu, temperament a každodenný pulz.

Z pohľadu geografie je možné rozlíšiť viacero typov hraníc, avšak v kontexte našej štúdie sa sústredíme na štátnu hranicu. Tá sa v odborných kruhoch definuje ako silný spoločensko-ekonomický fenomén popisovaný ako zmluvne stanovená línia na mapách a v teréne, oddeľujúca územie jedného suverénneho štátu od iného suverénneho štátu, alebo od oblasti nepodliehajúcej suverénnej moci žiadneho štátu, teda napr. od voľného mora. V priestore vymedzenom štátnou hranicou platia teda určité pravidlá a postupy, ktoré však nemusia platiť v priestore mimo neho (Baar, Rumpel, Šindler, 1996).

Ak by sme špecifickosť zámeru tejto štúdie chceli promovať na pozadí tézy, že výskum hranice je *terra incognita* pre domáce, t. j. slovenské a české akademické prostredie, tak by sme neboli úplne korektní. Šlo by o pochybenie, ktoré by tkvelo v nezohľadnení práce vykonanej bohatou tradíciou geografického výskumu.

Pri pohľade na skúmanie hranice z inej perspektívy, a to z pozície tzv. výskumu hraníc, čo je udomácnujúci sa slovenský ekvivalent výra-

zu Border Studies¹, vzniknutá situácia by mohla vyzeráť trochu inak. Ohýbať výraz *zeme nepoznanej* by bolo asi opovážlivé aj v tomto prípade, no tvrdenie, že ide o skúmania, ktoré si svoje miesto ešte len hľadajú a vytvárajú svoju orientačnú odbornú topografiu, to by mohlo byť na mieste. Aby sme ale neredukovali svoje stanoviská len na plastické vyjadrenia, je potrebné tieto rámce skúmaní priblížiť a v ich štruktúre vyprofilovať aj náš zámer i možnú hodnotu pomerne náročne získaných informácií. Prezentované výsledky skúmaní totiž vystupujú ako súčasť tohto výskumného nastavenia, prístupu k mnohovýrovňovému fenoménu hranice. Jeho východiská pre domáce prostredie je možné spájať s tradíciou, ktorá sa formuje počnúc 80. rokmi 20. storočia v severoamerickom akademickom prostredí². Na tento svetový diskurz nadväzujú aj skúmania domáce, reprezentované prácou Alexandra Dulebu a výskumného tímu, ktorý vedie. Pri tomto odbornom zameraní, ako to uvádza Duleba (2017, s. 5 – 6) „je pozornosť venovaná výskumu faktorov ovplyvňujúcich správanie a prijímanie rozhodnutí zo strany regionálnych a lokálnych aktérov reprezentujúcich komunity na oboch stranách hranice, resp. faktorov, ktoré vysvetľujú ich motivácie pre rozvoj cezhraničnej spolupráce alebo naopak motivácie pre konfliktné správanie a následne i konfliktné cezhraničné vzťahy spôsobené politickými, ekonomickými faktormi, prípadne faktormi identity a kultúry.“

Záujem o túto pomerne mladú oblasť vysoko interdisciplinárnych skúmaní, ktoré zahŕňujú okrem politologických a geopolitických skúmaní aj prístupy sociológie, histórie, ekonómie, religionistiky, právnej vedy, sociálnej a kultúrnej antropológie je vyjadrený aj ich doterajšou prácou³. Prepojenie na svetový diskurz

je možné badať aj v realizovanom testovaní teórie štruktúry politickej príležitosti⁴.

Osobitý element v kontexte hranice predstavuje problematika migrácie, ktorú by sme v širšom slova zmysle mohli chápať ako zmenu obvyklého miesta pobytu uskutočňovanú cez hranicu určitej územnej jednotky (Pavlík, Kalibová, 2005). Ako sme uviedli, border studies zastávajú k fenoménu hranice značne multidisciplinárny prístup, obdobným spôsobom je možné vnímať aj pohľad na migráciu. Vplyv migrácie na zainteresované štáty, ale aj na formovanie civilizačných celkov, majú svoje bohaté zastúpenie. Migrácia podnecuje rozsiahle diskusie naprieč kultúrnou antropológiou, filozofiou, kulturológiou, sociológiou, ekonómiou, demografiou, religionistikou a politológiou⁵. Tieto bohaté diskusie, sú mnohokrát pretavené do vedeckého skúmania, a to nielen v poslednom období, kedy je Európa skúšaná tzv. migračnou krízou.

Mimoriadne spoločensky a politicky, no tiež odborne exponovanou je otázka ilegálnej migrácie (Břicháček, 2016). Vo vedeckých kruhoch sa predmetom hodnotení a skúmaní stáva podstata, povaha a efektivita činnosti Európskej agentúry pre pohraničnú a pobrežnú stráž⁶. Legálna podoba migrácie taktiež predstavuje oblasť, ktorá je zaujímavá z pohľadu border studies. Proces, či procesy spojené s legálnou migráciou, vedú k interakcii medzi viacerými aktérmi. Tých by sme mohli hľadať na medzinárodnej úrovni, ako napríklad spomínaný FRONTEX či inštitúcie EÚ, ale tiež na národnej či lokálnej úrovni. V lokálnom meradle by sme mohli identifikovať aj úroveň prvého alebo priameho kontaktu, ku ktorému dochádza počas procesu kontroly na samotných hraničných priechodoch. Práve v tejto výrazne kontaktnej línii sa profilujú dve skupiny: cestujúci a tí, ktorí vykonávajú kontrolu cestujúcich (polícia a colníci). Tieto skupiny sú nielen v stálej interakcii, ale tiež v častých konfrontáciách a otvorených sporoch. Každá zo strán totiž vníma pôsobenie tej druhej inak a dokáže seba

¹ K rámcovým vymedzeniam bližšie pozri (Houtum, Scott, 2005), (Scott, 2007), (Ackleson, 2004), (Houtum, 2005), (Duleba, 2017).

² Je možné poukázať na tieto zásadné práce autorov ako Pellow (1996), Zerubavel (1991), Lapid a Mathias (2001), Hartshorne (1958), Martínez (1994). V európskom priestore zasa práce (Paasi 1991), Paasi (1998), Paasi (1999), Scott (2002), Scott (2006), Blater (2000), Blater (2004), Houtum (2002), Walters (2004), Dimitrova (2008).

³ Za pozornosť rozhodne stoja nasledovné práce (Duleba, 2011), (Duleba, 2017), (Benč, 2006), (Benč, Mytryayeva, 2011), (Vencálek, 2017), (Geremešová, 2017), (Lačný, 2017), (Cirner, 2017).

⁴ Bližšie k tejto problematike (Kitschelt, 1968), (Mc Adam, 1996), (Meyer, Staggenborg, 1996).

⁵ Pozri bližšie (Bělohradský, 2016), (Scheu, 2011), (Bauman, 2008), (Adam, Devillard, 2009), (Vašečka, 2009).

⁶ FRONTEX European Border and Coast Guard Agency. Jej činnosť bola zahájená v mesiaci október 2016.

stávať do pozície toho, ktorý je „v práve“. Práve tieto rozdielne pohľady a konfrontácie aktérov sa neraz stávajú predmetom spoločenskej diskusie, ktorá je demonštrovaná a približovaná aj zo strany zástupcov médií. Pravda a právo cestujúcich sa tak pomerne často stáva námetom pre periodicky sa opakujúce reportáže o neúnosných niekoľkohodinových čakáciach dobách, ktoré sú lákavé pre štáby tak súkromných, ako aj verejnoprávných televízií prezentujúcich neľahké podmienky pasažierov čakajúcich v kolónach. Policajná pravda býva prezentovaná často strohými tlačovými vyjadreniami Prezídia PZ o tom, aké excelentné výsledky dosahujú jej zamestnanci zabezpečujúci ochranu štátnej hranice, kontrolu vozidiel a cestujúcich pri prísnych certifikovaných schengenských previerkach.

Bližší výskum v tomto kontaktnom prostredí sa ale nesie v inej rovine, a to hlavne vo vzťahu k tzv. pravde policajnej. Názory cestujúcich, ako jedného z ústredných aktérov, zachytáva nová rozsiahla štúdia, skúmajúca podmienky legálnej migrácie a spôsob jej riadenia z pohľadu cestujúcich na SK-UA schengenskej hranici (Melkusová, 2017).

Tlačové správy Prezídia PZ SR síce vypovedajú o policajtoch ako aktéroch, no nejde o informácie výlučne z prostredia, v ktorom dochádza k priamemu kontaktu týchto aktérov. Nami predkladaná štúdia si dáva za cieľ predstaviť výsledky výskumu, ktoré prezentujú videnie problematiky legálnej migrácie práve z prostredia prvého kontaktu. Tými špecifickými aktérmi, ktorí proces hranice vo výraznej miere kreujú sú v kontexte Slovenka príslušníci (ďalej len policajti) Úradu hraničnej a cudzineckej polície (ďalej len ÚHCP) slúžiaci na hraničných priechodoch medzi Slovenskou republikou a Ukrajinou (ďalej len SK – UA). Štúdia je orientovaná práve na tento element, ktorý nebol doteraz predmetom žiadnych systematických skúmaní s dostupnosťou pre odbornú verejnosť. Markantná absencia výskumu zameraného na ústredných aktérov ochrany štátnej hranice vytvára relevantnú bázu na (minimálne čiastkové) vyplnenie relatívne prázdneho priestoru v danej oblasti bádania, ktoré si žiada patričnú pozornosť.

Na základe vyššie zmieneného sa zámerom tejto štúdie stáva analýza podmienok kontroly legálnej migrácie na SK – UA schengenskej hranici výlučne z pohľadu slovenských policaj-

tov, a tým aj skúmanie manažmentu slovensko-ukrajinskej schengenskej hranice. V danom ohľade je potrebné akcentovať, že originalnosť tohto výskumu tkvie jednak v špecifickosti prostredia, akým hraničný priechod bezpochyby je, ako aj v tom, že aspekt riadenia legálnej migrácie a jej podmienok, ktorý je reflektovaný z pozície kľúčového aktéra a procesualnej premennej v jednom, teda príslušníkov ÚHCP, sa ešte v rámci sociologických bádání neobjavil.

Predkladaný text sa najprv zameriava na bližší popis procesu riadenia legálnej migrácie na schengenskej hranici, ako aj jeho legislatívne rámce. Vychádzame totiž z predpokladu, že ešte pred samotným popisom vybraných problémov identifikovaných zo strany policajtov je nevyhnutné poznať a pochopiť proces hraničnej kontroly, ktorý za istých okolností prebieha v niekoľkých vzájomne sa podmieňujúcich krokoch. Túto informáciu považujeme za potrebnú aj preto, aby naše zistenia vystupovali v náležitom a pochopiteľnom kontexte. Prezentované poznatky zároveň umožňujú pochopiť tie faktory, ktoré sa priamo alebo okrajovo podpisujú pod dĺžku vybavovacieho procesu na tom-ktorom hraničnom priechode. Nosná časť štúdie sa nesie v znamení prezentácie hlavných zistení vyplývajúcich z hĺbkových rozhovorov s príslušníkmi ÚHCP. Naším cieľom je cez prizmu týchto výpovedí zmapovať podmienky súvisiace s výkonom ich práce ako aj nimi identifikované problémy.

Proces riadenia legálnej migrácie na schengenskej hranici a jeho legislatívne rámce

V rámci organizačnej štruktúry Prezídia Policajného zboru SR spadá ochrana hranice do kompetencie ÚHCP. V aktuálne platnom líniovom velení a riadení za bezprostrednú ochranu slovenskej štátnej hranice, a teda aj hranice schengenskej, zodpovedá Riaditeľstvo hraničnej a cudzineckej polície v Sobrance (ďalej len RHCP SO), ktoré je vnútorne delené na Oddelenia hraničnej kontroly (ďalej len OHK).

Každé OHK na štátnej hranici s Ukrajinou, a teda aj schengenskej hranici, ktoré v štruktúre líniového velenia a spadá bezprostredne pod RHCP SO, má pridelený počet funkčných miest. Tento počet finančne krytých pracovných pozícií príslušníkov ÚHCP zodpovedá potrebám jednotlivých OHK a úlohám, ktoré

v rámci ochrany hranice, kontroly dopravných prostriedkov (vozidlá a vlaky) a cestujúcich majú tieto OHK plniť. Jedným zo zohľadňovaných kritérií rozdelenia daných funkčných miest musí byť aj dlhodobá udržateľnosť výkonnosti, a tým aj vytvorenie podmienok pre plynulý a stály výkon kontroly. V závislosti od plnenia úloh ochrany štátnej hranice a kontroly cestujúcich, je možné rozdeliť OHK na dva základné typy.

OHK bez hraničného priechodu (napr. OHK Ulič, OHK Podhorod'), ktorých úlohou je ochrana príslušného úseku štátnej a schengenskej hranice vymedzenej a jasne stanovenej hraničnými znakmi. Ich pôsobnosť sa sústreďuje len a výlučne na ochranu a kontrolu tzv. zelenej hranice.

OHK s hraničným priechodom (OHK Ubľa, OHK Vyšné Nemecké, OHK Maťovské Vojkovce, OHK Veľké Slemence, OHK Čierna nad Tisou) sa okrem ochrany štátnej hranice podieľajú aj na výkone kontroly dopravných prostriedkov a cestujúcich na príslušnom hraničnom priechode.

Pre vytvorenie predstavy o procese kontroly dopravných prostriedkov a cestujúcich je potrebné priblížiť aj proces kontroly v dvoch líniiach. Tzv. prvá línia kontroly je tá, s ktorou sa stretávajú všetci cestujúci prekračujúci schengenskú hranicu. V prípade polície pozostáva z kontroly cestovných dokladov (cestovný pas, vízum, pobytová karta a pod.) a vozidiel. V prípade, že policajti v prvej línii kontroly odhalí zásah do cestovného dokladu, doklad je zadržaný a posunutý s odôvodnením podozrenia na úroveň tzv. druholíniovej kontroly. Tá prebieha v inom zázemí špeciálne na to vyškolenými policajtmi za pomoci analytickej techniky, digitálnych a optických pomôcok. Časťým sprievodným javom procesu druholíniovej kontroly je zadržanie cestujúceho alebo vozidla vrátane celej posádky.

V legislatívnej rovine je základným rámcom určujúcim ochranu schengenskej hranice a priebeh kontroly dopravných prostriedkov i cestujúcich Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2016/399 z 09. marca 2016, ktorým sa ustanovuje kódex Únie o pravidlách upravujúcich pohyb osôb cez hranice. Tomuto východiskovému právnom rámcu sa podriaďujú všetky národné právne rámce a to v tom zmysle, že sú tvorené v plnom právnom súlade s ním.

V právnom poriadku SR je možné identifikovať okrem Ústavy SR a zmlúv medzi vládou Slovenskej republiky a Ukrajiny pojednávajúcich o hraničných priechodoch na spoločnej hranici a určujúcich podmienky malého pohraničného styku, aj zákony SR, vyhlášky Ministerstva vnútra, nariadenia ministra vnútra, nariadenia prezidenta PZ SR a rozkazy riaditeľa ÚHCP. Všetky tieto právne normy určujú prácu príslušníkov ÚHCP, ako aj proces ochrany štátnej a schengenskej hranice, procesy kontroly dopravných prostriedkov či cestujúcich.

Metodológia výskumu

Údaje prezentované v tejto štúdii sú jednými z čiastkových výsledkov výskumu, ktorý bol zameraný na príslušníkov ÚHCP slúžiacich na OHK Vyšné Nemecké a OHK Ubľa. Vzhľadom na to, že príslušníci ÚHCP predstavujú pomerne ťažko dostupnú skupinu, jednak z dôvodu výkonu práce v špecifickom priestore, akým je hraničný priechod, ale tiež vysokej pracovnej vyťaženia, zber dát sa uskutočnil v troch rôznych časových intervaloch v priebehu niekoľkých dní v mesiacoch júl, august a október 2016.

Výskumnú vzorku tvorilo sumárne 31 príslušníkov ÚHCP, s ktorými boli realizované hĺbkové pološtrukturované rozhovory, prebiehajúce počas výkonu služby v zmene v priestoroch OHK bez prítomnosti iných príslušníkov ÚHCP či tretích osôb z civilného prostredia. Priemerná dĺžka rozhovoru, konajúceho sa na základe dobrovoľného rozhodnutia každého z policajtov, sa pohybovala na úrovni približne 70 minút. Je však potrebné dodať, že náš pohyb na hraničnom priechode, a teda aj uvedené osobné rozhovory by nebolo možné uskutočniť bez "styčných" dôstojníkov priamo z úrovne Prezídia PZ SR, presnejšie z Odboru hraničnej polície ÚHCP. Ich prítomnosť na danom hraničnom priechode počas realizácie výskumu bola kľúčová. Bez ich pomoci by sa nám totiž do daného priestoru nepodarilo reálne dostať a získať unikátne informácie nielen prostredníctvom hĺbkových rozhovorov, ale aj priameho pozorovania ako techniky zberu empirických dát v sociologickom výskume. Vďaka ich pôsobeniu sa zároveň vytváralo primárne prelomenie komunikačnej bariéry medzi členmi výskumného tímu a policajtmi vo výkone služby.

Samozrejme, v danom kontexte si je nevyhnutné uvedomiť aj isté obmedzenia spájajúce sa so skúmaním danej problematiky, ktoré akcentuje aj Zimardo: „V subjektívnej rovine môžeme říct, že se musíte nacházet uvnitř situace, abyste mohli ocenit její transformační dopad na vás a další osoby, které jsou v podobné situaci. Při pohledu zvenčí to nebude fungovat. Abstraktní znalost situace, i když podrobná, nezachycuje emoční atmosféru místa, jeho neverbální rysy, jeho vynořující se normy nebo sebezajení a nabuzení z toho, že se stáváme přímým účastníkem. Je rozdíl mezi tím, být divákem soutěžné hry a soutěžícím na pódiu“ (2014, s. 385). Aj z uvedeného dôvodu možno deklarovať, že po niekoľkodňových pobytoch uskutočnených v troch cykloch na hraničnom priechode sa nemôžeme označiť za znalcov pomerov, čo v konečnom dôsledku ani nebolo našim cieľom. Zámerom bolo objektívne zmapovať podmienky a situáciu na daných hraničných priechodoch, ktoré primárne vychádzajú z rozhovorov so zainteresovanými príslušníkmi ÚHCP a verejne dostupných zdrojových materiálov.

V súvislosti s realizáciou hĺbkových rozhovorov je potrebné uviesť, že rozhovoru predchádzalo naše osobné predstavenie, ako výskumných pracovníkov, informovanie o funkčnom zaradení a odbornom pôsobení v akademickom prostredí. Respondenti boli následne bližšie oboznámení so zámermi výskumu, pričom všetci boli ubezpečení, že realizovaný rozhovor je anonymný a získané informácie budú použité výlučne na výskumné účely. Nesmierne dôležité bolo získať si u príslušníkov ÚHCP patričnú dôveru a uistiť ich, že naša pozícia sa nesie v znamení nestranného elementu. Anonymitu a vyššiu dôveryhodnosť zo strany participantov rozhovoru umocňovala nielen neprítomnosť nadriadených či iných príslušníkov polície ale tiež skutočnosť, že výstupná informácia bude prezentovaná bez udania veku, pohlavia a dĺžky výkonu v službe na príslušnom hraničnom priechode toho-ktorého respondenta.

Rozhovor s vyše tromi desiatkami príslušníkov ÚHCP sa konal na základe jednotnej línie nosných otázok zameraných na pohľad slovenských policajtov na procedúru vybavovacieho procesu, pracovné podmienky, funkčnosť riadiacich zložiek, komunikáciu nadriadených s podriadenými, stav technického za-

bezpečenia a ich vplyv na proces kontroly, ale taktiež na osobnú motiváciu k výkonu služby či možnosti jazykovej a odbornej prípravy. Mimo nášho záujmu stála problematika korupcie a prijímania úplatkov či vecných darov, vzhľadom na to, že ide o mimoriadne citlivú a nebezpečnú tému, ktorej skúmanie a riešenie je v kompetencii špecializovaných orgánov na to určených. Radenie otázok a jednotlivých tém sa odvíjalo od špecifickej situácie daného rozhovoru v závislosti od ochoty, záujmu a otvorenosti respondentov.

Na základe vzájomného konsenzu nebolo možné vykonávať zvukové záznamy rozhovorov ani využívať stenogram. Predkladaný text sa tak nezakladá na citovaných úsekoch jednotlivých respondentov vzhľadom na to, že ide o chýlostivú tému a o prostredie, ktoré je mimoriadne citlivé a zároveň aj ostražité na poskytovanie informácií. Po každom dni, počas ktorého sa realizovali hĺbkové rozhovory, sme na základe ručne zaznamenávaných detailných poznámok vytvárali elektronické verzie poznámok a ich offline zálohy zabezpečené heslami. Nadobudnuté dáta boli následne analyzované na základe princípov tematickej analýzy (Ezzy, 2002, s. 86 – 94).

Pre lepšie pochopenie prezentovaných výstupov je potrebné dodať, že zdrojom informácií v tejto štúdií sú okrem anonymných rozhovorov len verejne dostupné poznatky a odborné publikácie, bez možnosti využívať informácie s označením „Dôverné“ alebo „Tajné“. Je však nespochybniteľné, že istý druh čitateľov dokáže doplniť naše závery aj o takýto druh informácií, pričom daná optika by mohla ponúknuť kvalitatívny posun v prezentovaní a zhodnotení uvedenej problematiky.

Hlavné zistenia

Na základe realizovaných anonymných rozhovorov so službukonajúcimi príslušníkmi ÚHCP na spomínaných OHK sa vyprofilovali viaceré problémy, ktoré sa podľa názorov daných respondentov bezprostredne odrážajú na plynulosti a efektívnosti procesov ochrany, kontroly štátnej hranice a predovšetkým na procesoch kontroly cestujúcich na hraničných prechodoch. V nasledujúcej časti textu bude čiastočne venovaná pozornosť aj menej závažným otázkam, spojeným s vymedzenou problematikou.

Problémy sú radené a spracované na základe dvoch kritérií. Prvým z nich je miestna príslušnosť, kde je osobitá pozornosť venovaná OHK VN a tiež je pri radení problémov zohľadňovaná závažnosť problému. Tá je hodnotená a posudzovaná na základe toho, ako často na daný problém poukázali príslušníci ÚHCP, s ktorými boli realizované anonymné rozhovory.

Typológii OHK, ktoré sme uviedli je prispôsobená aj personálna štruktúra na jednotlivých OHK. S personálnou otázkou je spojená prvá problematika, ktorej bude venovaná pozornosť.

Personálny podstav, alebo jednoducho povedané reálne nedostatočný počet službukonajúcich príslušníkov ÚHCP na jednotlivých OHK sa objavoval v pozícii najzávažnejšieho problému, ktorý sa vyprofiloval počas realizovaných anonymných rozhovorov. Najmarkantnejšie, alarmujúco sa tento problém objavuje v prípade OHK VN.

Aj iné OHK s hraničným priechodom (napr. OHK Ubľa) nemajú naplnené všetky možné personálne kapacity, no v prípade OHK VN je tento problém priam alarmujúci. Vzhľadom na tento fakt, je potrebné popísať bližšie existujúci stav a jeho dopady na výkon ochrany štátnej a schengenskej hranice a na proces kontroly a vybavovania cestujúcich v osobnej doprave. Následne bude pozornosť sústredená na pridružené problémy, ktoré úzko súvisia s personálnym podstavom.

Na OHK VN, ktoré chráni hranicu a realizuje vybavovanie cestujúcich na najväčšom hraničnom priechode, z plného personálneho stavu približne 150 policajtov (30 policajtov v 5 zmenách), ostáva podľa informácií z rozhovorov dlhodobo neobsadených 24 miest. Pri aktuálne platnom rozdelení do zmien je tento stav možné interpretovať reálne tak, že každá z 5 zmien je oslabená o 5 ľudí. Tento stav je možné tiež vyhodnotiť aj ako absenciu jednej skoro úplnej zmeny. Práve v prípade OHK VN je závažnosť tohto problému o to väčšia, že tento priechod je počtom vybavovaných vozidiel, pasažierov a svojim charakterom vyťažovaný v neporovnateľne vyššej miere ako to je v prípade všetkých iných OHK s hraničným priechodom. Je možné tvrdiť, že ide o jedinečné pracovisko, ktoré svojim vyťažením a náročnosťou výkonu služby nie je možné porovnať so žiadnym iným tohto druhu, ktoré spadá do

pôsobnosti nielen RHCP SO, alebo do pôsobnosti ÚHCP, ale dokonca aj celého Policajného zboru Slovenskej republiky.

Pre konkretizáciu tejto vyťaženia je možné priblížiť informáciu, ktorá sa objavila počas jedného z rozhovorov, poukazujúcu na to, že v Ubli vybavujú za zmenu približne 50 vozidiel, zatiaľ čo vo VN rovnaký počet vozidiel vybavujú za jednu hodinu. Zdôrazňovaný bol počet vozidiel na vstupe do schengenského priestoru po dobu 12 hodinovej zmeny. Uvedené tvrdenie vzhľadom na evidentnú príslušnosť referujúcej osoby k OHK VN môže byť čiastočne zavádzajúce. Preto by bola žiaduca korekcia, ktorá ale nie je možná na základe verejne dostupných informácií a štatistických údajov ponúkaných ÚHCP. Tento úrad každoročne zverejňuje Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v SR, ktorý ale uvádza len celkové počty vozidiel na jednotlivých priechodoch v príslušnom roku. Na základe tohto dokumentu je možné sa dozvedieť, že v roku 2016 sa vo VN vybavilo 540 437 vozidiel a v Ubli 229 471 vozidiel. Dané údaje neposkytujú funkčný obraz nakoľko štatistika nerozlišuje v počtoch motorových vozidiel ani ich typy (motocykle, osobné motorové vozidlá, dodávky, autobusy). Autobusy a dodávky, ktoré prevážajú cestujúcich pritom predstavujú výrazne vyššiu záťaž a ich vybavenie je zásadne časovo náročnejšie než v prípade bežných osobných vozidiel.

Existencia dlhodobého personálneho podstavu spôsobuje na OHK VN rad problémov a zároveň z neho robí osobitý problém. V prvom rade sa nižší počet službukonajúcich príslušníkov ÚHCP prejavuje v požiadavkách na zvýšený výkon každého jednotlivca. Uvedená požiadavka sa nosne vzťahuje na tých policajtov, ktorí vykonávajú v príslušnej zmene kontrolu motorových vozidiel a cestujúcich priamo v priestoroch OHK. Požiadavky zvýšeného individuálneho výkonu sa prejavujú vo fyzickej a najmä značnej psychickej záťaži policajtov. Táto záťaž je spojená často s nepriaznivými pracovnými a poveternostnými podmienkami. Priestor hraničného priechodu vo VN sa jeho situovaním a architektonickým riešením často stáva miestom intenzívnych nárazov vetra. Zastrešenie priechodu má v letných mesiacoch za následok mimoriadne zvýšenie teploty, ktorá v spojení s výfukovými plynmi z motorových vozidiel spôsobuje zlé miestami až nevyhovujúce podmienky na prácu. V zimných mesia-

coch sú príslušníci ÚHCP konfrontovaní s teplotnými rozdielmi medzi vonkajšou teplotou a teplotou v boxoch, v ktorých prebieha proces kontroly, evidencie vozidiel, osôb a cestovných dokladov.

Uvedené okolnosti spojené s personálnym podstavom majú za následok tiež to, že služba na OHK VN sa stáva medzi príslušníkmi ÚHCP nepopulárnou. Dôsledkom je tiež to, že značná časť službukonajúcich policajtov sa snaží dosiahnuť preloženie na iné OHK alebo preradenie do inej zložky polície, napríklad na dopravný inšpektorát. Táto tendencia má za následok výraznú fluktuáciu policajtov a to z dlhodobého hľadiska. Dané okolnosti tak spôsobujú v personálnej otázke ako aj v činnosti OHK VN akýsi defektný kruhový efekt. Status quo na OHK VN je možné prirovnať ak nie k patovej situácii, tak k situácii, ktorá nie je dlhodobo udržateľná. Nastáva tu de facto to, že tlak spôsobený personálnym podstavom a uvedenými pracovnými podmienkami, má za následok dlhodobú existenciu tohto personálneho podstavu.

Pridruženým problémom zásadnej povahy, ktorý vplýva na existujúci personálny podstav na OHK VN je problém finančného ohodnotenia službukonajúcich príslušníkov ÚHCP. Ide o problém systémový, ktorý vytvára živnú pôdu pre existujúci personálny podstav a neschopnosť dlhodobo ho riešiť.

Podľa vyjadrení príslušníkov ÚHCP vykonávajúcich službu na OHK VN je síce všeobecne známe, prijímané, že na tomto OHK sa pracuje najťažšie, no mzdy sú distribuované na základe centrálne daných tabuliek, ktoré žiadnym spôsobom nedokážu reflektovať osobitý výkon služby na OHK VN. Je potrebné pripomenúť, že aj iní príslušníci ÚHCP z rôznych OHK zdôraznili zjavný a markantný nepomer medzi výkonmi, ktoré sú podávané na OHK VN a na iných OHK s hraničným priechodom. Počas rozhovorov sa často objavovali kritické poznámky v tomto duchu. V exponovaných hodinách náročných služieb na konci mesiaca august, boli badateľné kritické poznámky takéhoto charakteru nielen u službukonajúcich radových príslušníkov-referentov ale aj u vedúcich zmien. Tie boli formulované počas našej osobnej prítomnosti v priestore príslušného hraničného priechodu. Objavovali sa ako spontánne reakcie na náročné okolnosti služby počas týchto exponovaných dní.

Ako zdroj problémov bola uvádzaná taktiež prílišná formálnosť a schematickosť procesov odmeňovania. Tabuľkové a schematické riešenia, akčné plány a postupy môžu pôsobiť ucelene, úhľadne a vzbudzovať dojem presnosti, no v niektorých prípadoch neschopnosť vystúpiť zo štandardov a unifikovaných riešení spôsobuje riešenia neoperatívne, nepružné a tak aj neefektívne vzhľadom na osobité okolnosti výkonu služby. V tomto prípade služby na OHK VN. V uvedenom kontexte je potrebné uviesť ešte jedno dôležité zistenie. Kriticky sa vyjadrujúci policajti nestavali ako predmet kritiky samotnú výšku finančných prostriedkov, ktorou je honorovaná ich služba. Predmetom kritických poznámok uvedeného charakteru bol výlučne proces a okolnosti, na základe ktorých k odmeňovaniu dochádza.

Hodnotenia ako „neoperatívny“, „nepružný“, „neefektívny“ sa objavovali aj v súvislostiach, ktoré dopĺňajú uvedený rámec finančného hodnotenia a presahujú aj samotný rámec OHK VN. Od tohto momentu bude pozornosť venovaná tým problémom, ktoré je možné nazvať ako všeobecnejšie, nefixované len a výlučne na OHK VN.

S problematikou finančného hodnotenia je spojený problém nejasného a vágneho mechanizmu osobného hodnotenia výkonov v prípade všetkých príslušníkov ÚHCP, ktorí vykonávajú službu na SR – UA hranici. V rozhovoroch sa viackrát objavovali námietky týkajúce sa mechanizmov osobných hodnotení výkonov. Individuálne hodnotenia sa stávajú následne východiskom pre hodnotenia finančné v podobe osobných príplatkov, ktoré predstavujú jeden zo zásadných (de)motivačných prvkov pre výkon policajtov. Analyzovaní príslušníci ÚHCP potvrdili existenciu akýchsi pravidiel, kritérií. Problémom je ale spôsob, akým sa ich výkony posudzujú a ako dochádza k stanoveniu záverečného hodnotenia na základe týchto kritérií. Často sa objavovali tvrdenia spochybňujúce transparentnosť týchto hodnotení, a teda aj pridelovania osobných finančných príplatkov. Podľa slov viacerých opýtaných príslušníkov je ich pridelovanie realizované podľa princípu „mena a priezviska“ na uniforme. Existujúci mechanizmus hodnotení sa na základe informácií z anonymných rozhovorov javí ako nástroj, ktorého deklarovaným účelom je podporovať pracovnú morálku, motivovať príslušníkov ÚHCP podávať výkony na poža-

dovanej alebo vysokej úrovni. Avšak rovnaký zdroj poukazuje na to, že reálne je efekt opačný, demotivačný. Skloňovaným slovom bolo aj deprimujúci.

Súčasťou tohto problému je aj neurčitosť v tom, kto má rozhodovacie kompetencie v prideľovaní osobných príplatkov a kto len kompetencie poradné alebo odporúčacie. Pri viacerých rozhovoroch sa ukázalo, že policajti presne nevedia, kto a akým spôsobom poskytuje hodnotenie ich výkonov. V závislosti od OHK sa ako problém javí to, na akej úrovni riadenia prebieha proces evaluácie týchto výkonov a určenie konečného rozhodnutia. Viacerí odhadujú, že podklady za jednotlivé zmeny sú vypracované a vedeniu OHK odovzdané vedúcim príslušnej zmeny, v ktorej slúžia. Nejasným sa stáva to, kto rozhoduje. V zásade by to mal byť riaditeľ OHK, ktorý ale môže svoju kompetenciu voľne delegovať na svojich bezprostredných podriadených, na svojich zástupcov. Najčastejšie táto kompetencia podľa zmapovaných názorov môže prislúchať zástupcovi riaditeľa OHK pre výkon služby.

V spojení s osobnými hodnoteniami sa predmetom mimoriadnej kritiky stáva výkonnostné kritérium odhaľovania zásahov do cestovných dokladov a pozmeňovania cestovných dokladov. Ide o kritérium, ktoré zohráva dôležitú úlohu pri hodnotení výkonov jednotlivých policajtov. Toto kritérium viaže na seba hneď tri problematické momenty.

Jedným je to, čo je voľne možné nazvať šťastie alebo šťastná náhoda (šťastná z pohľadu policajta). Ide o to, že je v zásade vecou náhody, či sa policajt konfrontuje s cestujúcimi, ktorí majú cestovné doklady v poriadku, nenaštal v nich žiaden umelý zásah alebo podozrivé poškodenie, alebo sú naopak ich cestovné doklady pozmeňované alebo podozrivé.

Druhou problematickou pozíciou je to, že podrobnejšia a detailnejšia kontrola cestovného dokladu si vyžaduje istý časový priestor. Totiž ak chce policajt v prvej línii kontroly (v boxe) postúpiť cestovný doklad bližšiemu preskúmaniu na spomínanú druholíniovú kontrolu, jeho žiadosť musí byť konkrétna a odôvodnená. Tu je práca policajta reálne ovplyvňovaná tromi možnými elementmi. Z jednej strany je to nápor cestujúcich a často aj ich pokusy verbálne či inak intervenovať do procesu kontroly. V rámci tohto elementu je možné spomenúť „efekt veľkých radov“. Čakajúce vozidlá pred-

stavujú tiež formu nátlaku a pocitu časového deficitu, a to obzvlášť v momentoch, keď je nevoľa cestujúcich zdôrazňovaná využívaním trúbenia. Taktiež je potrebné brať do úvahy ako samostatný element to, že prichádza k intervencii zo strany príslušníkov colnej správy, ktorých práca závisí aj od kontroly cestovných dokladov (predovšetkým na vstupe do EÚ). Ide o elementy, voči ktorým sa dá dlhoročnou praxou do istej miery obrniť, no ich vplyv nemôže byť reálne spochybnený alebo bagatelizovaný.

Tretia problematická pozícia je úzko spojená s procesom druholíniovej kontroly a spočíva v tom, komu je odhalenie pozmeneného cestovného dokladu priznané, resp. ako sa distribuuje zásluha za odhalenie medzi týmito dvoma líniami. Ide o moment, ktorý bezprostredne súvisí s osobným hodnotením, a teda aj finančným hodnotením. Tento problém nastáva predovšetkým v situáciách, keď okrem zásahu v pase alebo inom sprievodnom cestovnom dokumente (vízum, pobytová karta), na ktorý poukáže policajt z boxu, je v druholíniovej kontrole doplnený o odhalenie ďalších zásahov alebo pozmenení. Širšia miera zásahov je tak spojená s odbornou prácou, analytickou činnosťou a administratívno-správnou činnosťou (dokumentácia zásahov, zdôvodnenie udelených sankcií a pod.), ktorú už ale vykonáva policajt z druholíniovej kontroly.

Vedúci funkcionári nezastávajú pozície vedúcich pracovníkov v plnej miere. Tak by bolo možné nazvať ďalší zo zásadných problémov, ktoré boli identifikované počas anonymných rozhovorov s policajtmi. Tento problém sa centrálnie týka vedúcich zmien a často bola skloňovaná aj funkcia zástupcu riaditeľa OHK pre výkon služby. Títo vedúci pracovníci a ich činnosť je z pohľadu policajtov-referentov skoro výlučne obmedzená len na distribúciu rozkazov a trestov pri pochybeniach. Je prirodzené, že v silových rezortoch existuje inštitúcia rozkazov a subordinácie. Je však neprirodzené, ak proces riadenia a velenia nosne spočíva na týchto princípoch, ktoré bývajú sprevádzané trestami.

Vo viacerých prípadoch sa objavili názory, že pochybenia v službe sú identifikované mimoriadne rýchlo a sankcia dokáže nábrať rovnako rýchlo konkrétnu podobu. Predmetom kritickéj úvahy by mali byť názory policajtov, ktoré referujú o absolútnej absencii pozitívnych

prvkov riadenia akými sú hoci len pozitívne verbálne hodnotenia za výkony. Viackrát bolo možné konfrontovať sa s názorom, že takéto formy hodnotenia by s určitou dokázali zvýšiť disciplínu a zlepšiť atmosféru na pracovisku. Komentáre k tejto problematike spomínali napríklad to, že „stará škola“ takéto prejavy uznania považuje za prejavy nevhodné či za prejavy slaboštvá, ktoré priamo podrývajú autoritu veliacich zložiek na úrovni zmeny alebo vedenia OHK. V danom kontexte je nevyhnutné uviesť, že otázka komunikácie a z nej plynúcej pracovnej atmosféry, sa objavovala v hodnoteniach pomerne často. Ide o atmosféru, ktorá sa bezprostredne projektuje do podoby komunikácie a jednania s pasažiermi, teda s tými, s ktorými vedúci pracovníci prichádzajú do kontaktu v dosť obmedzenej miere, alebo sami dokážu túto mieru zásadne minimalizovať.

Problematiku rozkazov, trestov a naopak, absencie pozitívnych hodnotení nadriadenými je možné prepojiť s ďalšou problematickou pozíciou. V zásade ide o všeobecnejšiu rovinu tohto problému, a tým je otázka komunikácie.

Policaisti, s ktorými boli realizované rozhovory poukázali na viacero nedostatkov v komunikácii medzi nadriadenými a radovými policajtmí-referentmi. Ako zásadný problém bola identifikovaná jednosmernosť toku informácií, postojov a názorov. Ide o smerovanie od vedenia k podriadeným. Opačný smer je považovaný za skoro úplne uzavretý, alebo prístupný len veľmi obmedzene. Je možné konštatovať, že aj v tomto prípade sa objavuje efekt „mena a priezviska“. V tomto kontexte sa prejavuje tak, že možnosť vyjadriť svoj názor nadriadeným majú tí z radov policajtov-referentov, ktorí majú s vedúcimi zmien alebo s vedením príslušného OHK osobné priateľské kontakty. Tie sa často zakladajú na príbuzenských väzbách a taktiež na spoločných známostiach z predchádzajúcej služby. Služobne mladší policajti-referenti nemajú skoro žiadny reálny priestor na prezentovanie svojich názorov, na formuláciu kritických poznámok alebo návrhov. Výraz „reálny priestor“ je potrebné zdôrazniť, lebo podobne ako pri podmienkach osobného hodnotenia, tak aj v tejto rovine existuje formálne stanovená platforma. V rovine komunikácie predstavujú túto platformu pracovné stretnutia zmien s vedením OHK, predovšetkým so zástupcom riaditeľa pre výkon

služby, či samotným riaditeľom OHK. Formálnosť tejto platformy spočíva v tom, že neslúži na komunikáciu medzi oboma stranami, ale je priestorom predávania nových aktuálnych informácií, opatrení, nariadení a pod. Podľa slov opýtaných, nevytvára priestor a atmosféru pre možné návrhy zmien, kritické poznámky a pod. To má často za následok úplnú rezignáciu na aktivitu a potrebu niečo meniť, snažiť sa v práci o vyvážený výkon alebo o zlepšenie. V niektorých momentoch bolo zarážajúce, ako citlivo je táto problematika vnímaná. Bolo možné evidovať aj názory, ktoré rozmer komunikácie považujú za úplne zásadný.

Za ústredné zistenie v tejto oblasti je možné považovať to, že nefunkčná komunikácia s nadriadenými je kompenzovaná snahou o zlepšenie komunikácie medzi kolegami-policajtmí vo výkone, v rámci jednej zmeny. Zomknutie v rámci zmeny dokáže vyvážiť nefungujúcu komunikáciu s nadriadenými a vytvára tak priestor pre iný, uzavretejší spôsob riešenia problémov počas výkonu služby. V rámci komunikačne defektných zmien dochádza k tomu, že sa prostredie policajtov-referentov v príslušnej zmene stáva uzatvorenou komunikačnou jednotkou, v ktorej sú problémy riešené aj mimo takých bezprostredných nadriadených, akými si vedúci zmien. Tento stav prehĺbuje mieru zlyhania a neefektívnosti riadenia a to v tom zmysle, že vedúci zmeny nedokáže aj napriek svojej 12 hodinovej prítomnosti v službe posúdiť nastavenie či problémy svojich podriadených.

Na základe verejne dostupných materiálov a získaných informácií z rozhovorov je možné o tejto situácii uvažovať nasledovne. Možnosť, že školenia v otázkach personálneho manažmentu nie sú realizované vôbec, je potrebné vylúčiť. Totiž Stredná odborná škola Policajného zboru v Košiciach, ktorá sa ako jediné vzdelávacie pracovisko venuje práve špecializovanej príprave príslušníkov ÚHCP vrátane veliacich zložiek, realizuje vo svojom pôsobení aj Kurz vzdelávania policajného manažmentu. Okrem tohto kurzu je z dostupných materiálov k vzdelávaciemu procesu možné identifikovať aj zábery a vzdelávacie ciele, ktoré svedčia o nadobúdaní takýchto odborných kompetencií. Je možné nájsť zmienku o samostatnom kurze Etika a psychológia policajnej práce. Pri opise kľúčových kompetencií absolventa v oblasti sociálnej, je možné zistiť, že policajti je

schopný „riadiť, organizovať a kontrolovať činnosť kolektívu v súvislosti s plnením služobných úloh“ (s. 23). Profilujú sa tu aj kompetencie, ktorými sú riešené samostatne a tvorivo bežné pracovné a mimopracovné problémy. Absolvent špecializovanej policajnej prípravy v odbore 05 hraničná a cudzinecká polícia, je okrem základných poznatkov a výcviku schopný „organizovať, riadiť a kontrolovať výkon služby na základných útvaroch“ (s. 26).

Ďalšou, pravdepodobnejšou možnosťou je to, že tieto školenia majú nedostatočnú frekvenciu, môžu sa realizovať napríklad len raz za 3 či 5 rokov alebo sú dokonca len jednorazové. To nie je možné na základe dostupných materiálov ani potvrdiť ale ani úplne vylúčiť.

Ďalším problémom môže byť aj neefektívne a zastarané obsahové zameranie týchto kurzov, čo taktiež nie je možné overiť. Prípustná je ešte kombinácia malej frekvencie s obsahovou neaktuálnosťou. Dokonca je možné uvažovať aj o tom, že frekventované a obsahovo dobre pripravené kurzy a doplnkové školenia sú v reálnom výkone služby ignorované. Je totiž prípustné uvažovať o tom, že ani ten najlepší koncept riadenia a velenia sa nemôže uchytiť v prostredí, ktoré lipne na starých osvedčených praktikách. Ide o tú časť z uvedených zistení, ktoré môžu iniciovať ďalšiu prácu v predmetnej oblasti. Uvedené výsledky môžu výrazne pomôcť tým čitateľom, ktorí si dané podnety dokážu konfrontovať s informáciami, ktoré sú dostupné, no nie verejne.

Neprítomnosť funkčnej komunikačnej bázy, ktorá by umožňovala interakciu medzi policajtni-referentmi, vedením zmien a vedením jednotlivých OHK sa pretavuje aj do ďalšieho problému. Počas rozhovorov sa často objavovali poznámky týkajúce sa nedostatočnej jazykovej a odbornej prípravy. Problémy v jazykovej príprave sa týkali hlavne anglického jazyka. Podľa policajtov spočíva v tom, že po vstupnom základnom kurze je ďalšie zlepšovanie jazykových kompetencií možné len vo voľnom čase. Ich podnety a požiadavky ostávajú v tejto záležitosti bez akýchkoľvek odoziev. Na riešenie komunikačných problémov s pasažiermi, ktorí hovoria anglicky bývajú využívaní tí členovia zmien, ktorí jazykové kompetencie nadobudli ešte pred nástupom do aktívnej služby. Problémom je ale to, že v radoch službukonajúcich policajtov sú tieto kompetencie získavané nie odbornou jazykovou prípravou, ktorá

by bola samoštúdiom dopĺňovaná o odborné pojmoslovie vlastné výkonu hraničnej kontroly, naopak, často ide o jazykové zručnosti nadobudnuté počas predchádzajúcej práce v zahraničí, kde predmetom zárobkovej činnosti nebol výkon kontroly na hraniciach. Problémom sa stáva vysvetľovanie čakania na kontrolu špecifických cestových dokladov takýmto pasažierom a obzvlášť tým, ktorí sa zaujímajú o dôvody osobitej kontroly. Záujem o priblíženie uvedených informácií súvisí aj s potrebou uistenia sa, že realizované úkony sú v súlade s platnými právnymi normami, a že nejde o procedúry, ktoré majú za cieľ neoprávnene získať od cestujúcich finančné prostriedky, tovary alebo služby. Ako príklad môžu poslúžiť rôzne typy pobytových kariet, ktoré vydávajú v niektorých štátoch napríklad kantóny alebo aj miestne samosprávy. Problémom pri týchto pobytových kartách je to, že majú rôzne vizuály, ktoré sa dokonca môžu meniť aj v závislosti od toho, kedy danú pobytovú kartu samospráva vydala. Každý z týchto vizuálov má následne svoju štruktúru ochranných znakov a prvkov, ktorých originalitu je potrebné posúdiť. Keďže policajti nemajú skúsenosti so všetkými takýmito dokladmi, je potrebné konzultovať ich náležitosti, platnosť a bezpečnosť s odbornými kapacitami nenachádzajúcimi sa priamo na OHK. To si vyžaduje jednak čas na výkon kontroly a overenie pravosti dokumentu, no v problematizovanej rovine aj schopnosť náležite vysvetliť úkony realizované na cestujúcom, teda na osobe, ktorá musí v priestoroch priechodu čakať. V takýchto momentoch už jazykové kompetencie získané v komerčnom prostredí anglicky hovoriacich krajín prestávajú byť dostatočným inštrumentárium a majú negatívny dopad na prácu policajtov, výkon kontroly, ktorý realizujú a v zásadnej miere aj na cestujúcich.

Zásadnejší je tento problém v oblasti doplnkovej odbornej prípravy, ktorá sa týka napríklad kontroly motorových vozidiel alebo kontroly cestovných dokladov. Problémom nie je ani tak to, žeby takéto dopĺňujúce vzdelávanie neexistovalo, problémom je to, že nie je vôbec jasné, na základe akých podmienok je prístup k takýmto školeniam možný. Aj v tomto momente sa objavuje princíp „mena a priezviska“. Jediná výnimka bola spájaná s doplnkovým vzdelávaním príslušníkov ÚHCP, ktorí na hraničných priechodoch vykonávajú druholíniovú

kontrolu. V tomto prípade sa objavujú informácie o tom, že osvojovanie nových praktík a analytických činností je pre nich mimoriadne potrebné. No tí z policajtov, ktorí majú záujem o nové odborné poznatky nemajú ani len predstavu o tom, akoby sa mohli o takéto vzdelávanie uchádzať. Stretávajú sa len s informáciami o tom, že niektorí z kolegov sa pravidelne zúčastňujú školení, no iní v priebehu niekoľkých rokov neabsolvovali žiadne odborné školenie.

Medzi zásadné problémy, ktoré sa podpisujú na rýchlosti vybavovania posádok dopravných prostriedkov patrí, podľa vyjadrení policajtov, procedúra snímania odtlačkov prstov u pasažierov-štátnych príslušníkov tretích krajín. Okrem času na samotné zosnímanie a vyhodnotenie odtlačkov prstov je potrebné rátať aj s časom, ktorý cestujúci strávia pri presune ku skenerom. Častým dôvodom zdržaní je potreba opakovaných snímaní, ktoré bývajú spôsobené nedôsledným priložením rúk k snímaču skenera, znečistením snímaných prstov, znečistením snímača skeneru a tiež občasnými výpadkami skenerov.

Doteraz uvedené poznámky a problémy je na základe vyhodnotenia rozhovorov možné považovať za najzásadnejšie. Okrem týchto zásadných problémov sa vyprofilovali aj ďalšie, ich vplyv na priebeh a plynulosť kontroly bol však vyhodnocovaný ako menej zásadný, alebo sa objavil len ako menej frekventovaná poznámka.

V tejto skupine problémov je možné ako prvý uviesť fenomén, ktorý službukonajúci príslušníci ÚHCP a aj vedúci zmien registrujú približne v posledných dvoch rokoch. Ide o nepredvídateľné či živelné náporu motorových vozidiel a cestujúcich, ktoré sa nedarí prognózovať. Nedarí sa určiť ani ich príčina. V období pred týmito voľnými návmi boli náporové obdobia jasne predvídateľné, čomu bolo možné čiastočne prispôbiť aj personálne zloženie jednotlivých zmien. Stále je možné badať vysoko exponované obdobia, z ktorých je možno spomenúť obdobie vianočných sviatkov, prelom rokov, začiatok a koniec prázdnin a Sviatok všetkých svätých. Okrem týchto stálych náporových období sa objavujú v bežné dni mimoriadne návmi vozidiel, a to úplne bez akýchkoľvek predvídateľných indikácií.

Svoje osobité postavenie má aj problém plynulosti a efektívnosti procesu kontroly vozidiel

a cestujúcich na ukrajinskej strane hranice. Veľmi často, až s dávkou sarkazmu boli komentované nárazové aktivity ukrajinských zložíek, vykonávajúcich službu na príslušnom priechode, ktoré sa voľne prelínajú s momentmi pripomínajúcimi siestu počas výkonu služby. Z niektorých opisov sa dokonca časovo zhodovala s tradičným južanským zvykom.

Na reálnom čase vybavovania motorových vozidiel a cestujúcich sa podpisuje aj stav informačno-komunikačných technológií, ktoré sú v súčasnosti nevyhnutnou súčasťou výkonu hraničnej kontroly. Niektorí z opýtaných poznamenali, že v permanentných intervaloch dochádza k výpadkom systému. Tie bývajú spôsobené preťažovaním počítačov ako hardwaru, ktorý je v podstate v nepretržitej prevádzke. Pri výkone hraničnej kontroly tak z pohľadu vyťaženia predstavuje spotrebný materiál. Síce ním reálne je, stále je vnímaný ako natoľko hodnotná vec, že sa nemôže obmieňať ako spotrebný tovar. Je na uváženie, či by nemalo dôjsť k zmene optiky na toto technologické zázemie, aby sa tak zvýšila spoľahlivosť a funkčnosť kontroly na hraničnom priechode.

Záver

Pozícia príslušníkov ÚHCP sa stala v našej štúdií zorným uhlom na náhľad do špecifického zákutia zloženého a heterogénneho fenoménu hranice, presnejšie povedané, pohľadom na časť jej života, na legálnu migráciu a podmienky jej riadenia. Išlo o nazeranie na osobitý jav spojený so schengenskou hranicou, a to z pozície aktérov, ktorých činnosť je výraznou premennou v tomto jave, procese.

Za zásadné považujeme to, že podľa policajtov na proces a podmienky riadenia legálnej migrácie, plynulosť a efektívnosť vybavovania vozidiel a cestujúcich najvýraznejšie vplývajú tie prvky riadenia, ktoré je možné zaradiť medzi soft skills, s prvkami komunikácie v popredí. Tieto zásadné vplyvy sa v kontexte ich výpovední javia ako podpriemerne zvládnuté, ako mechanizmy, ktoré majú destabilizačný a demotivačný efekt na riadené subjekty a sú bezprostredne projektované aj do výkonu služby s priamym dopadom na samotných cestujúcich.

Aj napriek obmedzeniam, ktoré nám pri spracovaní a publikovaní dostupných informá-

cií spôsobuje konfrontácia s verejne nedostupnými informáciami a informáciami podliehajúcimi utajeniu, analýza výpovedí príslušníkov ÚHCP poukazuje na neistotu a nejasnosť pravidiel ich práce. To nás privádza aj k ďalším možným rovinám skúmaní v horizonte budúcnosti. V tomto zmysle považujeme za zásadnú realizáciu samostatného výskumu medzi riadiacimi zložkami, a to od úrovne vedúcich zmien, cez riaditeľov jednotlivých OHK, ich zástupcov až po zložky riadenia na úrovni RHCP v Sobranciach. Z výpovedí policajtov-referentov je to práve ich činnosť, ktorá sa javí byť mimoriadne problematická. Nadobudnuté zistenia by sa mali konfrontovať bezprostredne s ich skúsenosťou a videním problematiky. Je možné, že ich činnosť nie je úplne autonómna a môže záležať od bezprostredných vplyvov z miest, ktorým v rámci subordinácie tieto zložky riadenia podliehajú.

V závere možno formulovať apel na to, že európske štandardy pre ochranu hranice, jej kontrolu a riadenie jej kontroly predstavujú komplex, ktorý má svoje charakteristiky navonok ale aj vnútorne. Navonok sa demonštruje výborným technickým zabezpečením opierajúcim sa o najnovšie technické, technologické zázemie, o prvotriednu výstroj a výzbroj. Zároveň je vyjadrená aj svojim vnútorným zázemím, svojou kultúrou v správaní, riadení a komunikácii. Je nevyhnutné neprístupovať k týmto štandardom selektívne. Aj v tomto kontexte si je potrebné uvedomiť, že uniforma, nie je len špecifickým druhom pracovného oděvu. Je nositeľom istých hodnôt a zastupuje nielen osobu, ktorá je v nej oblečená, ale všetkých tých, ktorí jej túto uniformu umožnili nosiť. Tak isto služba, v sebe nesie viac, než len špecifický pracovno-právny vzťah. Lebo slúžiť a pracovať je niečo zásadne iné. No tak práca, ako aj služba sa dajú vykonať poctivo alebo povrchno. Dopady povrchno vykonávanej služby môžu mať často zásadnejšie dopady ako zle vykonaná práca. Obzvlášť ak ide o ochranu štátnej hranice a hranice EÚ.

Aj napriek zisteniam a existujúcim nedostatkom, nie je v našom záujme, aby bola naša štúdia vnímaná ako znevažovanie výkonu služby príslušníkov ÚHCP. Počas realizácie výskumu, v snahe využiť možnosti čo najpodrobnejšieho zoznámnia sa so skúmaným prostredím, sme trávili denne približne 7 - 8 hodín s príslušnou službukonajúcou zmenou, kto-

rá bola v službe 12 hodín. Počas tropický letných dní konca mesiaca august (2016) sme mali možnosť zakúsiť podmienky, v ktorých pracujú policajti. Uvedomujeme si, že ide o mimoriadne náročnú prácu, službu. Je zrejmé, že je čo zlepšovať. Existujú nástroje a postupy ako tak urobiť, alebo možnosti ako ich hľadať.

Literatúra:

- ADAM, CH. – DEVILLARD, A.: Laws for Legal Immigration in the 27 EU Members States, International Migration Law. Geneva: IOM International Organization for Migration 2009.
- ACKLESON, J.: Unpacking Borders. International Studies Review. Vol. 6, No. 2 (2004), s. 324 – 326.
- BAŇSKI, J.: Granica w badaniach geograficznych – definicja i próby klasyfikacji. Przegląd geograficzny. Vol. 84, No. 4 (2010), s. 498 – 508.
- BAAR, V. – RUMPEL, P. – ŠINDLER, P.: Politická geografie. Ostrava: Ostravská univerzita 1996.
- BAUMAN, Z.: Tekuté časy. Praha: Academia 2008.
- BĚLOHRADSKÝ, V.: Prahy udržitelnosti. Hledá se politický systém pro antropocén (2016). Dostupné na internete: <https://www.novinky.cz/kultura/salon/391567-vaclav-belohradsky-prahy-udrizitelnosti-hleda-se-politicky-system-pro-antropocen.html>. [10/3/2018].
- BENČ, V. (ed.): Slovensko-ukrajinská cezhraničná spolupráca: analýza problémov a stratégia rozvoja. Prešov: Slovenská spoločnosť pre zahraničnú politiku 2006.
- BENČ, V. – MYTRYAEVA, S. (eds.): Slovensko a Ukrajina: rozvoj prihraničných území (regionálny rozvoj a cezhraničná spolupráca). Prešov: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku 2011.
- BLATER, J.: Emerging Cross-Border Regions as a Step towards Sustainable Development? Experiences and Considerations from Examples in Europe and North America. International Journal of Economic Development. Vol. 3, No. 2 (2000), s. 402 – 439.
- BLATER, J.: From Spaces of Place' to 'Spaces of Flows? Territorial and Functional Governance in Cross-border Regions Europe and North America. International Journal of Ur-

- ban and Regional Research. Vol. 28, No. 3 (2004), s. 530 – 548.
- BŘICHÁČEK, T.: Unie ve víru migrační krize. Praha: IVK 2016.
- CIRNER, M.: Cezhraničná spolupráca v Európe a verejná správa naprieč hranicou. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2017.
- DIMITROVA, B.: Re-Making of Europe's Borders Through the European Neighbourhood Policy. *Journal of Borderlands Studies*. Vol. 23. No. 1 (2008), s. 53 – 68.
- DULEBA, A. (ed.): Hranice a cezhraničná spolupráca. Úvod do výskumu hraníc. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2017.
- DULEBA, A.: Vzťahy Slovenska s východnými susedmi v roku 2010. In: BREZÁNI, P. (ed.): Ročenka zahraničnej politiky Slovenskej republiky 2010. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku 2011, s. 119 – 134.
- EZZY, D.: Qualitative Analysis. London: Routledge 2002.
- GEREMEŠOVÁ, G.: Historicko-politické charakteristiky súčasných regionálnych identít Slovenska a Zakarpatska I. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2017.
- HARTSHORNE, R.: The Concept of Geography as a Science of Space, from Kant and Humboldt to Hettner. *Annals of the Association of American Geographers*, Vol. 48. No. 2 (1958), s. 97 – 108.
- HERETIKOVÁ, K.: Etika riadenia a celoživotné vzdelávanie. *Andragogika*, Vol. 20, No. 3 (2016), s. 2 – 5.
- HOUTUM, H.: Borders of Comfort, Spatial Economic Bordering Processes in the European Union Regional and Federal Studies, Vol. 12, No. 4 (2002), s. 37 – 58.
- HOUTUM, H.: 2005. The Geopolitics of Borders and Boundaries. *Geopolitics*, 10 (4): 672–679.
- HOUTUM, H. – SCOTT, J.: Boundaries and the Europeanisation of Space: The EU, Integration and Evolving Theoretical Perspectives of Borders. Berlin and Nijmegen: EXLINEA 2005.
- KITSCHOLT, H. 1986. Political Opportunity Structures and Political Protest: Anti-Nuclear Movements in Four Countries. *British Journal of Political Science*, Vol. 16, No. 1 (1986), s. 57 – 85.
- LAČNÝ, M.: Cezhraničná spolupráca a regionálny rozvoj. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2017.
- LAPID, Y. – MATHIAS, A. – JACOBSON, D. (eds.): Identities, Borders, Orders: New Directions in International Relations Theory. Minneapolis: University of Minnesota Press 2001.
- MARTÍNEZ, O.: Border People: Life and Society in the U.S.-Mexico Borderlands. Tucson: University of Arizona Press 1994.
- MC ADAM, D. 1996. Conceptual Origins, Current Problems, Future Directions. In: MC ADAM, D. – MC CARTHY, J. – ZALD, M. (eds.): Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings. Cambridge: Cambridge University Press 1996. s. 23 – 40.
- MELKUSOVÁ, H.: Problems and Challenges in the Management of the Slovak-Ukrainian Border, the Reflection of the Current State of Crossing the Borders of Slovak Republic and Ukraine, Ukraine and Slovak Republic. 2017. Dostupné na internete: <http://www.unipo.sk/public/media/27199/02%20Melkusova.pdf> [10/3/2018].
- MEYER, D. S. – STAGGENBORG, S.: Movements, Countermovements, and the Structure of Political Opportunity. *The American Journal of Sociology*, Vol. 101 No. 6 (1996), s. 1628 – 1660.
- PAASI, A.: Deconstructing Regions: Notes on the Scales of Spatial Life. Vol. 23 No. 2 (1991), s. 239 – 256.
- PAASI, A.: Boundaries as Social Processes: Territoriality in the World of Flows. *Geopolitics*, Vol. 3, No. 1 (1998), s. 69 – 88.
- PAASI, A.: Boundaries as Social Practice and Discourse: The Finnish-Russian Border Regional Studies, Vol. 33, No. 7 (1999), s. 669 – 680.
- PAVLÍK, Z. – KALIBOVÁ, K.: Mnohojazyčný demografický slovník. Praha: Česká demografická společnost 2005.
- PELLOW, D.: Setting Boundaries: The Anthropology of Spatial and Social Organization. Westport: Bergin and Garvey 1996.
- SCOTT, J.: Regions, Globalization, Development. *Regional Studies*, Vol. 37, No. 6–7 (2002), s. 579 – 593.

- SCOTT, J. (ed.): EU Enlargement, Region Building and Shifting Borders of Inclusion and Exclusion, Aldershot: Ashgate 2006.
- SCOTT, J.: Borders, Border Studies and EU Enlargement. EUDIMENSIONS 2007.
- SCHEU, H. CH.: Migrace a kulturní konflikty. Praha: Auditorium 2011.
- SCHRAGGEROVÁ, M. – ROŠKOVÁ, E. 2016. Závazok k organizácii vo vzťahu k organizačnému občianskemu správaniu a úmyslu zotrvať v organizácii. Československá psychologie. Vol. 60, No. 1 (2016), s. 38 – 50.
- STREDNÁ ODBORNÁ ŠKOLA PZ v KE: Školský vzdelávací program. Špecializovaná policajná príprava pre pomaturitné zdokonaľovacie štúdium v stredných odborných školách PZ študijný odbor 92106 bezpečnostná služba zameranie 05 hraničná a cudzinecká polícia, 2010. Dostupné na internete: <http://www.minv.sk/?skolsky-vzdelavaci-program>. [10/3/2017].
- ÚRAD HRANIČNEJ A CUDZINECKEJ POLÍCIE PZ SR: Štatistický prehľad legálnej a nelegálnej migrácie v SR. Úrad hraničnej a cudzineckej polície PZ SR, 2017. Dostupné na internete: http://www.minv.sk/swift_data/source/policia/uhcp/rocnky/rok_2016/2016-rocenka-UHCP-SK.pdf. [10/3/2017].
- VAŠEČKA, M.: Postoje verejnosti k cudzincom a zahraničnej migrácii v Slovenskej republike. Bratislava: IOM Medzinárodná organizácia pre migráciu 2009.
- VENČÁLEK, J.: Fenomén hranice ako garant (nielen) európskej regionálnej rôznosti. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2017.
- WALTERS, W.: The Frontiers of the European Union: A Geostrategic Perspective. Geopolitics, Vol. 9, No. 3 (2004), s. 674 – 698.
- ZERUBAVEL, E.: The Fine Line: Making Distinctions in Everyday Life. New York: The Free Press 1991.
- ZIMBARDO, P.: Luciferův efekt. Jak se z dobrých lidí stávali lidé zlí. Praha: Academia 2014.

Štúdia je čiastkovým výstupom grantovej úlohy EU-Ukraine Association Agreement and the Slovak-Ukrainian Cross-border Cooperation: Impacts and Opportunities (AASKUA)-APVV-15-0369 a projektu CBC01018 Sharing know-how for better management of the Schengen Border between Slovakia / Ukraine and Norway / Russia.